

Ilze Auziņa, Kristīne Levāne-Petrova, Baiba Saulīte, Guna Rābante-Buša

Gramatiskās kategorijas divgadīgu bērnu valodā

Norvēģijas finanšu instrumenta finansētā projekta «Latviešu valodas monolingvāla un bilingvāla apguve: rīki, teorijas un lietojums» (Nr. NFI/R/2014/53) laikā tiek veidots morfoloģiski marķēts bērnu runas korpus, 16 mēnešus katru nedēļu ierakstot 4 bērnu runu — divas latviski runājošas meitenes, viens latviski runājošs zēns un viens bilingvāls (latviski un krieviski) runājošs zēns. Bērni ir 18-36 mēnešus veci. Lai gan runas ierakstīšana, transkribēšana un marķēšana vēl turpinās, dažus vērojumus par bērnu valodas attīstību jau var izteikt.

Tā kā divu bērnu runas ierakstīšana sāka tikai 27 mēnešu vecumā, referātā tiks aprakstīts visu četru informantu valodas gramatiskās sistēmas attīstības stāvoklis minētajā vecumā, nerādot katra bērna individuālo attīstību pētījuma laikā.

Pirmie vērojumi liecina, ka abas meitenes divu gadu un trīs mēnešu vecumā savā runā lieto visu vārdšķiru vārdus, savukārt gan monolingvālā, gan bilingvālā zēnu runā galvenokārt dominē skaņu atdarinājumi, kas apzīmē darbības un / vai priekšmetus, turklāt ne formāli, ne funkcionāli neatbilst nevienai vārdšķirai.

Nomeniem meiteņu runā vērojams vienskaitļa un daudzskaitļa formu pretstats. Skaidri redzama atšķirība starp dzimšu, locījumu un skaitļu galotnēm. Nomenu deklinēšanas sistēma trešā gada sākumā meitenēm jau ir gandrīz pilnībā nostiprinājusies. (No pieaugušo valodas tā atšķiras tikai ar nepilnīgo fonētisko realizāciju.) Vairākos piemēros lietots īpašības vārds ar noteikto galotni, to saskaņojot ar lietvārdu.

Skaitļa vārdus bērni saziņā izmanto (galvenokārt – pamata skaitļa vārdus *viens*, *divi*, *trīs*), bet vēl īsti nesaprot to leksisko nozīmi. Reizēm daudzuma, skaita apzīmēšanai tiek izmantoti vārdu savienojums *abi divi*, *mēs abi*, arī vietniekvārds *abi*.

Runājot par vietniekvārdiem, 27 mēnešu vecu bērnu valodā visbiežāk sastopami norādāmie vietniekvārdi, retāk – personu vietniekvārdi *es*, *tu*, *mēs* galvenokārt nominatīvā, *viņš*, *viņa*, *viņi*, *viņas* dažādos locījumos. Personas vietniekvārds *es* bieži tiek lietots arī datīvā *man*. Tas visticamāk ir tādēļ, ka šī locījuma forma ir sastopama tādās sintaktiskās konstrukcijās, kā *man gribas*, *dod man*.

Meiteņu runā vērojams arī prepozicionālu savienojumu lietojums

Darbības vārdi tiek lietoti vienkāršās galvenokārt īstenības izteiksmes tagadnes, pagātnes un nākotnes formās, tomēr ir arī mēģinājumi lietot darbības vārdu vajadzības un pavēles izteiksmē.

Interjekcijas un onomatopoētiskie vārdi 27 mēnešus veco meiteņu runā ir salīdzinoši maz.